

Hemmascouting

Möte 3

Karta och kompass

Nykterhetsrörelsens
Scoutförbund

Inledning

Lynn kände sig lugn inuti och glad över allt spännande som Samir lärt henne. Skogen kändes inte skrämmande längre nu när hon visste hur hon skulle göra för att klara sig där ett par dagar. Att vara vilse var ganska okej tänkte Lynn, särskilt som hon hade fått en ny kompis tack vare det. Men hon hade ju lovat Boel att komma på middag och nu började hon känna sig riktigt hungrig. Hur gott det än var med blåbär och harsyra så längtade hon efter riktig mat och Boels sällskap. Men hon visste ju fortfarande inte hur hon skulle gå för att hitta till bäverboet. Kanske Samir hade någon idé.

– Vi kan höra med räven Ragnar, sa Samir. Han är bra på att hitta bland skogens slingriga stigar och klurar alltid ut någon listig lösning. Han bor här strax intill, kom så går vi dit. Lynn följde efter Samir och snart var de framme vid rävlyan.

– Tjena Ragnar, sa Samir. Det här är min nya kompis Lynn. Hon har gått vilse och behöver hjälp att hitta rätt väg till bäverboet.

– Ge mig kartan så ska jag visa dig, sa Ragnar och vände sig mot Lynn.

– Vad då för nåt, sa Lynn.

– Kartan, om du ger mig din karta så kan jag rita ut vägen åt dig.

– Men jag har ingen karta, sa Lynn försiktigt.

– Då blir det ju genast lite klurigare, sa Ragnar och kliade sig i pälsen. Var bor bävrarna?

– Precis vid åns utlopp i sjön, sa Lynn. Där har de byggt sitt bo.

– Aha, då vet jag, sa Ragnar. Men jag tror att det är enklast att förklara vägen om vi har en karta.

– Hur ska vi få tag på en sån då, sa Lynn fundersamt.

– Vi ritar en egen, såhär, sa Ragnar och tog fram papper och penna.

Vad är en karta?

En karta är en förminskad avbildning av jordens yta. Som ett ritat foto med symboler istället för bilder. Det finns olika typer av kartor som är anpassade till olika sätt att ta sig fram, exempelvis med bil, båt eller till fots. Kartor finns också i olika skalor, vilket betyder att de är mer eller mindre inzoomade. En karta som är mycket inzoomad, exempelvis i skala 1:50 000 (där 1 cm på kartan är 50 m i verkligheten), passar bra för exempelvis orientering, då man behöver se skogen väldigt detaljerat för att hitta rätt. Om man vill se ett större område för att exempelvis planera en vandring eller resväg passar en mindre inzoomad karta bättre, exempelvis i skala 1:250 000 (där 1 cm på kartan är 250 m i verkligheten).

Tips!

För att förstå hur en karta hänger ihop med verkligheten kan ni gå in på exempelvis eniro.se och söka upp er adress i karttjänsten. Växla mellan flygfoto och kartbild för att se hur ert hus och gatorna runt omkring är avbildade på kartan.

“Gömma nyckel” och rita kartor

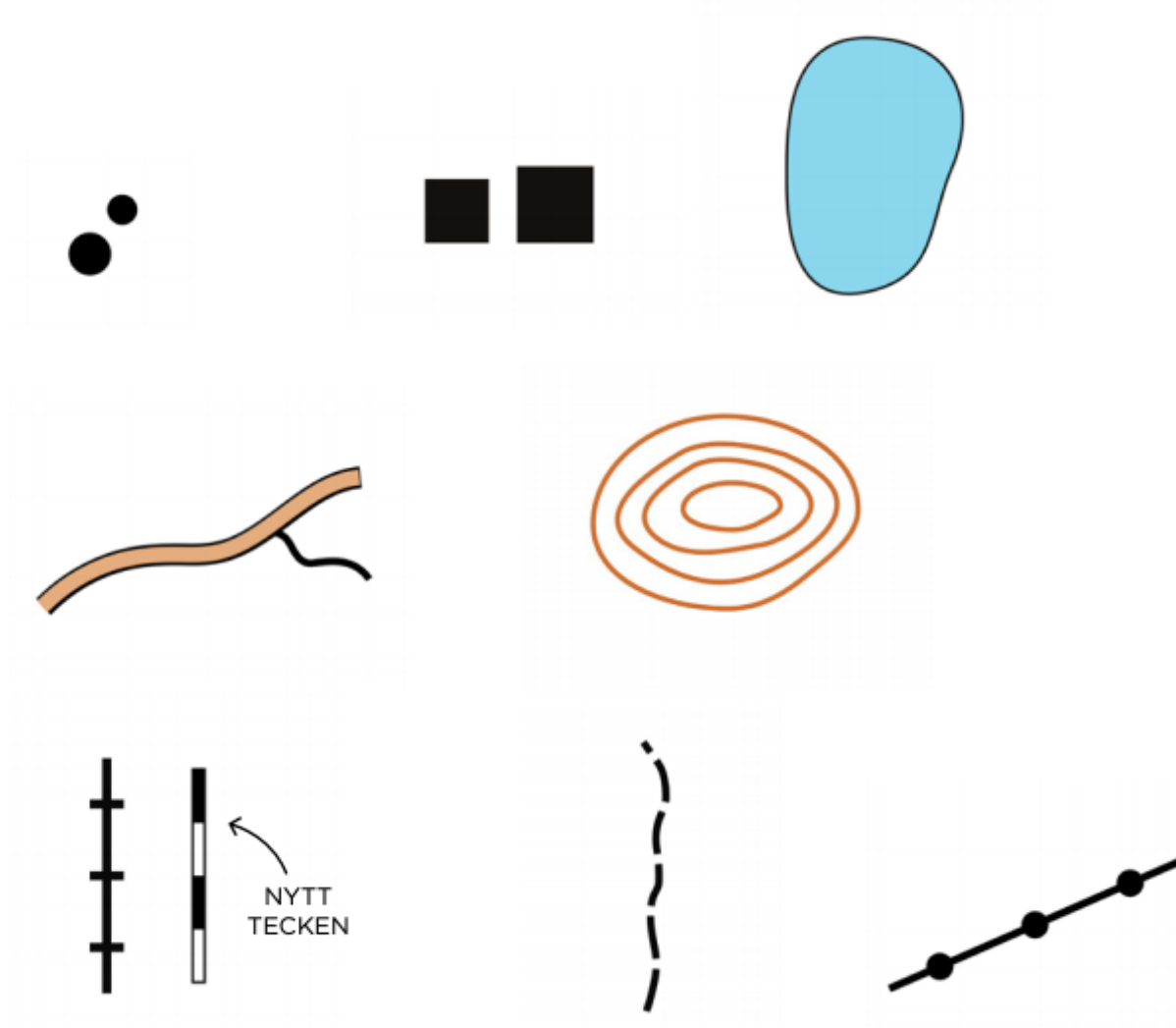
Nu ska ni få testa att rita egna kartor. Börja med att dela er i två grupper. Om ni bara är två så gör aktiviteten en och en. Välj ett föremål, gärna en nyckel, som ni gömmer för den andra gruppen. Hitta helst ett gömställe inomhus. Rita sen en karta till den andra gruppen som hjälper dem att hitta ert gömda föremål. Ni får bara rita på kartan, inte skriva namn på föremål eller förklara något med text. När kartorna är klara ska ni byta kartor med varandra och följa kartan som den andra gruppen ritat och leta efter deras föremål.

Prata efteråt om hur det var. Var det lätt eller svårt att rita och följa kartan? Vad var utmaningar? Vad skulle kunna göra det lättare att rita och följa kartan?

Karttecken

Som ni säkert märkte när ni ritade egna kartor är det svårt att avbilda vissa föremål så att alla ser och förstår vad det är. Därför är det bra att karttecken finns, så att vi lättare kan förstå vad som menas med symbolerna på kartan. Men för att kunna läsa kartan måste man lära sig vad karttecknen betyder.

Titta på de här karttecknen och gissa vad ni tror att de betyder.

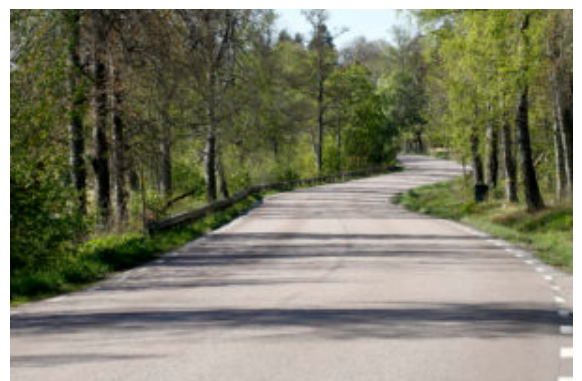
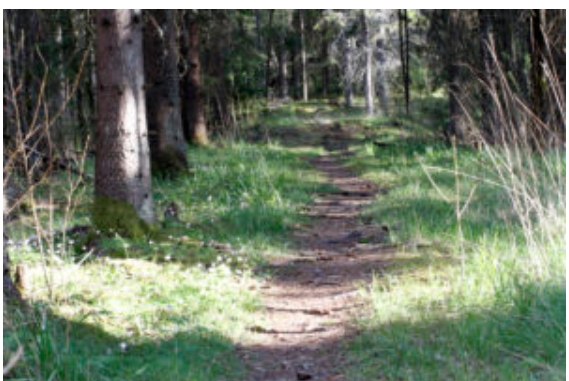
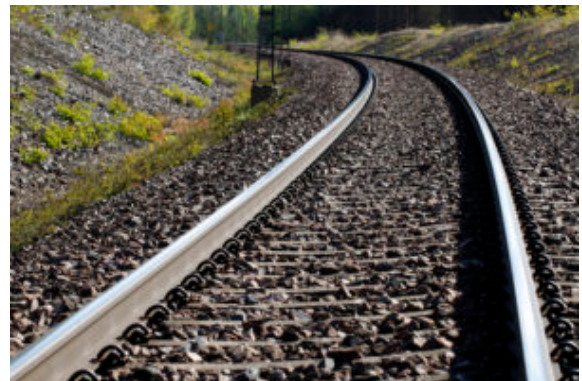
Jämför sen era gissningar med de rätta svaren, Här finn de rätta svaren

https://utbildning.sisuidrottsbocker.se/globalassets/orientering/utvecklingsplan/bilder/hittaratt/kartor/2018_karttecken_affisch_isom_2017.pdf

- Var det lätt eller svårt att förstå vad karttecknen föreställer?
- Förstår ni varför tecknen ser ut som de gör?
- Finns det något tecken som skulle se annorlunda ut om ni fick bestämma?

Gå in på https://utbildning.sisuidrottsbocker.se/globalassets/orientering/utvecklingsplan/bilder/hittaratt/kartor/2018_karttecken_affisch_isom_2017.pdf och lär er fler karttecken med hjälp av affischen från Svenska orienteringsförbundet.

När ni har koll på de vanligaste karttecknen så testa era nya kunskaper genom att titta på bilderna och rita karttecknen för det ni ser.

Ta ut riktning med och utan kompass

För att veta hur du ska hålla kartan och i vilken riktning du ska gå kan en kompass vara till stor hjälp.

Här finns en film om hur man använder en kompass https://youtu.be/Y_IBsGtZ0iU

Vad är en kompass?

En kompass används för att bestämma riktning, genom att visa åt vilket håll de olika väderstrecken, norr, söder, väster och öster, är. Kompasser har funnits länge och den första kompassen gjordes i Kina. I Europa började man göra enklare kompasser på 1100-talet. Den typ av kompass som många i Sverige känner till från exempelvis skolorientering kallas för magnetisk kompass. Den styrs av jordens magnetfält och en magnetisk nål visar riktningen.

Titta på filmen för att lära dig hur du använder kompassen. Testa sen att ta ut riktningen mellan två punkter på en karta, så som filmen visar. Bra kartor kan du skriva ut från www.naturkartan.se och kompass finns att köpa i sportbutiker och friluftsbutiker eller på nätet. Det går också att använda kompassen som finns i vissa mobiltelefoner. Har du ingen kompass i mobilen finns det appar att ladda ner. Dessa fungerar bra för att lära sig grunderna, men de är inte alltid så tillförlitliga. Om du ska på en längre tur är det därför bättre med en traditionell kompass. Tänk på att hålla kompassen borta från magnetiska föremål, då de påverkar kompassnålen och kan leda dig i fel riktning. Det gäller även kompassen i mobilen.

Om du inte har tillgång till en kompass finns det några andra sätt att ta ut riktningen istället. Du ska nu få testa några alternativ till kompass, funkar bäst att göra utomhus.

- Ta fram en vanlig armbandsklocka, som inte är digital, och håll den i handen. Vrid dig så att timvisaren pekar mot solen. Nu har du söder mitt emellan timvisaren och klockslaget 12, eller 13 om det är sommartid.
- Ställ dig med ryggen mot solen mitt på dagen, kl. 12.00 vintertid och kl. 13.00 sommartid. Sträck ut dina armar och sen kan du se väderstrecken i din skugga. Din näsa pekar åt norr, öster har du åt höger och väster åt vänster.
- Det går också att ta hjälp av naturen för att se åt vilket håll väderstrecken är. Ta med en kompass ut i skogen och se om följande naturliga tecken stämmer med riktningen som kompassen visar.
 - Vissa träd har frodigare grenar åt söder. Grenarna åt söder lutar neråt mer än grenarna mot norr för att fånga in mer ljus.
 - Myrorna bygger sina stackar på sydsidan av något eftersom de tycker om sol och värme.
 - Mossa på stenar och stubbar växer helst i skugga. Mossa gillar fukt och växer alltså mot norr.
 - Det blir mest rimfrost i norrläge.
 - Snön smälter fortast på södersluttningar och växterna kommer ofta först där på våren.
 - Under sommaren är södersluttningen gulare och torrare.

Tänk på att ovanstående tecken inte alltid stämmer på varje enskild myrstack eller stubbe, men om du tittar på flera olika saker ger de en uppfattning om de olika väderstrecken.

Gå på utflykt med karta

Nu är det dags för er att ge er ut i naturen och testa era nya kunskaper om karta, karttecken och kompass. Bestäm er för ett naturområde i närheten som ni vill utforska och ta fram en karta över området med hjälp av till exempel www.naturkartan.se. Skriv ut kartan eller ha den tillgänglig digitalt via mobil eller surfplatta. Packa ner lite fika och ge er iväg på utflykt. Titta ut en bra fikaplatz på kartan och ta er dit genom att följa kartan. Lycka till!